

lectura de les edicions que té a l'abast); apareix també alguna errada tipogràfica (p. 71, v. 61 *certisque ambagibusque per certisque ambagibus*).

El llibre acaba amb una triple bibliografia: a) d'edicions, comentaris i traduccions (on caldria citar potser l'edició de Hall, que apareix, en canvi, en el següent repertori bibliogràfic, i l'última traducció italiana de F. Serpa, de 1981); b) bibliografia de literatura (on no inclou l'últim comentari aparegut sobre Claudià: el de W.E. Heus de 1982 sobre *Laus Serenae* carm. min. 30, publicat per la Universitat d'Utrecht); i c) bibliografia de llibres de consulta (on, certament per oblit, es cita el *Forcellini* i no el *ThLL*, emprat també en el comentari).

Àngels Calderó Cabré

Antoni M. UDINA I ABELLÓ ***La successió testada a la Catalunya altomedieval***

Textos i documents, 5.
Fundació Noguera.
Barcelona 1984, 357 pp.
(24 x 17 cm).

Aquesta obra presenta una síntesi detallada i completa de les formes testades a Catalunya durant el període comprès entre els anys 840 i 1025. L'autor es basa gairebé exclusivament en les fonts diplomàti-

ques. Aquestes, extretes de diferents arxius catalans (Arxiu capitular de Vic, d'Urgell, de Barcelona, Arxiu de la Corona d'Aragó, Arxiu de Montserrat, Arxiu capitular de Solsona), són majoritàriament inèdites, i han estat transcrits en extracte o íntegrament en l'apèndix I (pp. 147-319). L'autor les contempla des d'una dimensió socio-econòmica, i l'estudi comprèn bàsicament una anàlisi jurídica de la successió testada voluntària enfront de la successió intestada o legítima, tractada només puntualment, en el marc geogràfic de la Catalunya Vella i del Rosselló.

Després d'assenyalar les fonts documentals inèdites impreses i la bibliografia general, (cap. I), l'obra s'inicia amb una introducció a la influència del món visigòtic sobre l'estructura socio-econòmica catalana, oblidada massa sovint pels historiadors (cap. II). Analitza a continuació (cap. III) la tipologia i l'estructura dels diplomes de l'època: testaments escrits, testaments orals coneguts només per les seves adveracions sacramentals i donacions *mortis causa*, en el seu doble vessant (donacions *reservato usufructo*, freqüents, i donacions *post obitum*, poc freqüents als comtats catalans). Aquest darrer aspecte, cal no confondre'l amb les execucions testamentàries realitzades pels marmessors, car «*donen en virtut d'un testament que ells han d'executar*».

Antoni M. Udina passa a analitzar les particularitats que envolten la capacitat legal per fer testament i la identitat de testador i benefi-

ciaris (cap. IV), i hi veu la vigència de les lleis visigodes en alguns casos: l'estat mental, l'edat, el sexe, la condició social del testador (bàsicament homes i dones de l'aristocràcia laica o religiosa). Quant al beneficiari, remarca que no es pot parlar de l'hereu, figura aquesta que no apareixerà fins al segle XIII.

Al capítol V hom estudia els beneficiaris de les herències (successió forçosa, beneficiaris amb o sense parentiu amb el testador), per passar a l'anàlisi dels objectes deixats (béns immobles i mobles) i dels drets i obligacions contrets per la transmissió (cap. VI).

A continuació (cap. VII) es contemplen les diposicions testamentàries, quant a llur naturalesa jurídica, les diposicions sense caràcter patrimonial, les condicions en el testament, relativament freqüents, i la possibilitat de la substitució del beneficiari en el cas que aquest no pugui acceptar els béns o no vulgui fer-ho.

I, finalment, l'execució testamentària a través dels «marmessors que tenen atribuïda una *potestas* sobre l'herència que distribueixen» (cap. VIII), sovint rebuda oralment, l'actuació jurídica dels quals és considerada pels historiadors del dret com una «caracteristique du droit médiéval catalan».

Gairebé la meitat d'aquesta investigació està formada per la publicació de 137 diplomes, numerats, presentats amb la seva data, una introducció breu, el lloc on es troben, una descripció, l'aparat crí-

tic i les referències bibliogràfiques (Apèndix I).

L'apèndix II està format per cinc quadres estadístics relatius a les dades de contingut que ofereixen els diplomes que publica. L'obra es clou amb un Índex de toponímia i onomàstica també referit al recull documental esmentat. Ambdós apartats fan molt utilitzable aquesta obra.

Des del punt de vista metodològic, el doctor Antoni M. Udina i Abelló estableix una pauta a seguir en tota investigació seriosa: la presentació de les fonts escrites sobre les quals hom investiga. En aquest cas, les fonts documentals estan escrites en llatí altomedieval, aspecte aquest que l'autor tracta d'una manera exemplar i demostra el domini que té de la llengua i del bagatge històrico-jurídic que comporta; ensems, ens permet d'admirar la seva objectivitat i d'avaluar el tractament crític i respectuós d'un text antic.

Pere Villalba i Varneda

Barry BALDWIN
Suetonius

Adolf M. Hakkert Publisher.
Amsterdam 1983, 579 pp.

B. Baldwin ens ofereix amb aquest llibre el seu enorme treball sobre Suetoni, el primer fet en llen-